

4. Крестовська Н. М. Ювенальне право України: підстави виокремлення галузі / Н. М. Крестовська // Право України. – 2008. – № 8. – С. 36-40.
5. Мальшев В. Содержание механизма конституционно-правовой охраны и защиты материнства и детства / В. Мальшев // Право и жизнь. – 2009. – № 127 (1). [Електронний ресурс] – Режим доступу до журналу: <http://www.law-n-life.ru/arch/127/127-6.doc>
6. Сімейний кодекс України: Закон України від 10 січня 2002 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2947-14>
7. Про охорону дитинства: Закон України від 26 квітня 2001 р. № 2402-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2402-14>
8. Тароева В. В. Інститути контрольної влади в сучасній Україні: автореф. дис. канд. юрид. наук: автореф. дис. канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень / В. В. Тароева. – О., 2010. – 21 с.
9. Про організацію діяльності органів прокуратури щодо захисту прав і свобод неповнолітніх: Наказ Генерального прокурора України № 6/Гн від 15.04.2004 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uazakon.com/document/fpart74/idx74034.htm>
10. Реалізація права дитини на виховання в сім'ї: Державна тематична доповідь про становище дітей в Україні за підсумками 2008 року / кол. авторів під керівництвом А. Г. Зінченко. – К., 2009. – 210 с.

*Лінник Н. В., Київський університет
права НАН України*

СТАНОВЛЕННЯ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ЕКОНОМІЧНИХ ПРАВ ДИТИНИ

В статтє исслєдуєтєся оснєвные этапє развєтия мєждународного права в сфєре прав ребєнка. Оснєвной акцєнт сдєлан на мєждународно-правєвых актєх, как универсального, так и региєонального уровнєй, в которєх значєтєльная дєля внимєния удєляется экєномическим правам ребєнка как специфическєй группє прав. Сдєлан вєвод о том, что отнесєние экєномическєх прав ко вторєму поколєнию являєтся ошибочным, поскольку именєно экєномическєе права и свєбєды лєжали в оснєве прав первєго поколєния.

The article examines the main stages in the development of international law in the field of children rights. The main attention paid to those international legal acts, both universal and regional levels, where the economic rights of the child as

a specific group of rights are considered the most attentively. We conclude that the assignment of economic rights to the second generation is erroneous, because it is the economic rights and freedom lay in rights-based first generation.

Проблеми визначення ролі та місця економічних прав дитини у системі її міжнародно-правового статусу – досить молодий напрям у теорії міжнародного права прав людини. Варто зазначити, що зазвичай економічні права людини загалом та дитини зокрема не виділяються в окрему групу та розглядаються у комплексі з соціальними правами, тому мова йде про соціально-економічні права. Вважаємо, що такий підхід є не зовсім коректним, оскільки історія розвитку міжнародного права прав дитини демонструє, що економічні права так чи інакше завжди були предметом окремого інтересу держав.

Особливо яскраво на міжнародному рівні регулюються положення щодо трудових прав дитини та захисту дитини від економічної експлуатації.

Так, 1924 року на засіданні Асамблеї Ліги Націй було ухвалено перший міжнародний документ, що стосувався прав дитини [1]. Показово, що Декларація прав дитини на двадцять чотири роки випередила Загальну Декларацію прав людини. Якщо враховувати надзвичайно складну міжнародну обстановку між світовими війнами, коли діти були непомітними в історичному та дипломатичному контекстах, то, на перший погляд, це виглядає дивним. В реальності увага до прав дитини на міжнародному рівні стала результатом суттєвих зрушень у гуманітарній сфері, передусім, у педагогіці, де зусиллями Я. Корчака, Л. Гурлітта, Е. Кей та відомої громадської діячки Е. Джебб (автора проекту Декларації) ставлення до дитини наблизилось до визнання дітей повноцінними членами суспільства.

У Декларації зроблено заяву про те, що "людство має дати дитині краще з того, що воно може дати", і така постановка питання стала парадигмою для майбутніх Декларації прав дитини 1959 року та Конвенції про права дитини 1959 року. Декларація відрізняється від інших міжнародно-правових актів такого характеру простотою, чіткістю та ясністю. Варто зазначити, що в першому міжнародно-правовому документі, що стосується прав дитини, можна знайти відлуння впливу економічної складової комплексу прав дитини, хоча тоді ще не існувало поняття про структуру прав людини, їх покоління та тенденції розвитку. Так, у Декларації зазначалося:

"Цією Декларацією прав дитини, загальновідомою як "Женевська Декларація", чоловіки та жінки усіх націй, визнаючи, що людство має дати дитині краще, що воно може дати, проголошують і приймають

як свій обов'язок, що, незалежно від будь-яких міркувань на підставі раси, національності або віри: ... 4. Дитині необхідно забезпечити становище, в якому вона могла б заробляти собі на життя, і захист від будь-яких форм експлуатації" [2].

Як зазначає Джеральдіна ван Б'юрен, визнаний фахівець у сфері прав дитини, хоча Декларація і названа "Декларацією прав дитини", вона стосується головним чином задоволення економічних, психологічних і соціальних потреб дітей, а тому мова йде більше про царину соціального забезпечення дітей [3, с. 27], тому сферу застосування цієї Декларації було суттєво звужено.

Ухвала Декларації стала значним кроком назустріч дітям, проте в ній так і не було закладено ніяких механізмів забезпечення її виконання. Президент Асамблеї Ліги Націй Джузеппе Мотта свого часу заявив, що оскільки Декларація прийнята в рамках Асамблеї Ліги Націй, найвищим органом цієї міжнародної організації, то це перетворює її на Дитячу Хартію Ліги [4]. Однак необхідно зауважити, що, на відміну від декларацій, хартії мають загальнообов'язковий характер, а виходячи з самого тексту Декларації, навряд можна говорити про обов'язковість її виконання. Більше того, у самій преамбулі використано формулювання "чоловіки та жінки усіх націй ... проголошують та приймають на свій обов'язок..." – апеляції до обов'язків держав немає. Вступний текст Декларації недовозначно встановлює зв'язок між державами, але лише в аспекті привертання уваги до положень Декларації: "Асамблея підтримує Декларацію прав дитини, загальновідому як "Женевська Декларація", і пропонує державам – членам Ліги керуватися її принципами в роботі у сфері соціального забезпечення дітей".

Можна зробити висновок, що Декларація не переслідувала мету встановлення конкретного дієвого міжнародно-правового механізму забезпечення прав дітей, оскільки обов'язок "забезпечити дитину найкращим, що їй може дати людство", був покладений на дорослих, а не на держави. Саме тому діти тут розглядаються як адресати ставлення, а не як володільці конкретних прав. Крім того, як видно зі стенограми засідання Асамблеї, жодна з делегацій держав-членів не ставила жодних запитань, що ставили б під сумнів таке припущення.

До сьогодні Декларація прав дитини зберігає своє значення в галузі захисту прав дитини. Варто зважити на той факт, що це був перший міжнародний документ, в якому давалося визначення прав дитини. Крім того, сам факт існування Декларації ставить під сумнів популярне в наші часи твердження про те, що права дитини – це молодий напрям в міжнародному праві прав людини. Швидше навпаки, права

дитини знайшли своє відображення на міжнародному рівні раніше, аніж права людини як універсальна правова цінність.

Декларація також є доказом того, що розвиток поколінь прав людини не є виключно лінійним процесом. Якщо керуватися логікою поступового формування поколінь прав людини, то Декларація мала б апелювати лише до громадянських та політичних прав, у той час як в ній увага більше зосереджена на економічних та соціальних правах дітей. Декларація 1924 року доводить, що характеризувати громадянські та політичні права як права першого покоління, а економічні, соціальні та культурні як другого покоління – неправильно та нелогічно із суто історичної точки зору [5, с. 13]. Іще одна важлива роль, яку зіграла Декларація в розвитку міжнародного права прав дитини полягає в тому, що це перший міжнародний документ, в якому чітко простежується зв'язок між правами дитини та її добробутом.

Хоча Декларація увібрала в себе принципи природного права та стала втіленням "прав у стилі маніфесту", характерного для того періоду розвитку міжнародного права, вона є значним внеском Ліги Націй у розвиток прав людини, і хоча в ній не було передбачено жодних механізмів виконання, ряд голів держав та очільників урядів урочисто обіцяли включити її положення до національних законодавств [6]. Наприклад, міністр державної освіти Франції наказав вивісити копію Декларації у кожній школі [7, с. 43].

Протягом Другої світової війни продовжувалася робота з розробки механізмів міжнародно-правового захисту дітей. 1943 року Міжсоюзницька Конференція представників освіти, що представляла дев'ятнадцять держав, ухвалила "Хартію дітей післявоєнного періоду". Це розширило перелік заборонених підстав для дискримінації, що містився в Декларації з "раси, національності або віри" до "статі та соціального стану". Того ж року Панамериканський Конгрес з питань дитини ухвалив "Декларацію можливостей для дітей".

Розпуск Ліги Націй став значною подією світового рівня. Організація Об'єднаних Націй, що прийшла їй на зміну, з перших днів свого існування проголосила права людини як першочергову пріоритетну цінність розвитку світу та окремих цивілізацій. Саме тому в перші роки свого існування Тимчасова Спеціальна Комісія Економічної та Соціальної Ради почала активно обговорювати можливість та доцільність ухвалення нової Декларації прав дитини, яка б більш точно відповідала новим умовам післявоєнного світового порядку. Намір Комісії полягав у тому, щоби скласти новий проект Декларації, у який "був би так само обов'язковим для народів світу сьогодні, як це було

1924 року". Хоча, як було зазначено вище, Декларацію прав дитини 1924 року, незважаючи на її передовий характер, неможливо назвати загальнооб'язковим документом у сучасному розумінні цього слова. Тому, залишається лише припустити, що Комісія або дозволила собі значну частку іронії по відношенню до історичного документу, або ж явно переоцінила роль Декларації, як це, втім, часто бувало з документами Ліги націй у перші роки існування ООН.

Ухвалена 19 жовтня 1959 року нова Декларація прав дитини складалася з преамбули та десяти принципів. У преамбулі Декларації прав дитини є посилання на Статут Організації Об'єднаних Націй та на Загальну Декларацію прав людини. Було вирішено зробити спеціальне посилання на Загальну Декларацію прав людини, оскільки держави визнали, що "за винятком ситуацій, зумовлених віком, дитина також має право претендувати на права людини, зазначені в цьому документі". У порівнянні з Декларацією 1924 року, нова Декларація містила більш широке положення щодо недискримінації. Принцип 9 Декларації містить таке положення: "Дитина не повинна прийматися на роботу до досягнення належного вікового мінімуму; їй в жодному разі не повинні доручатися та дозволятися робота та заняття, які були б шкідливими для її здоров'я чи освіти чи слугували б перешкодою її фізичному, психологічному та розумовому розвитку" [8].

Статус Декларації прав дитини – доволі складне запитання, як в теоретичному, так і практичному плані. Хоча цей міжнародно-правовий документ і не є загальнооб'язковою Резолюцією Генеральної Асамблеї, важливо зауважити, що, на відміну від багатьох інших міжнародно-правових актів такої ж юридичної сили, Декларацію було схвалено одноставно, що фактично надало її нормам силу *jus cogens*. Саме тому можна справедливо стверджувати, що Декларація мала значну моральну, ціннісну силу.

Втім, у порівнянні з Декларацією прав дитини 1924 року, Декларація 1959 року не була таким же революційним проривом. Її значення значно відтінило прийняття Загальної Декларації прав людини. Тим не менш, Декларація стала значним кроком в концептуальному осмисленні прав дитини. Декларація кардинально змінила підхід до дітей: відтепер діти мали сприйматися як повноправні суб'єкти права.

Найважливішим кроком у становленні міжнародного права у сфері прав дитини стало прийняття 1989 року Конвенції про права дитини. Варто зауважити, що після прийняття Декларації прав дитини 1959 року переважна більшість держав-членів ООН виступала проти ухвалення загальнооб'язкового договору про права дитини [9].

Більше того, під час розробки проекту тексту Конвенції, держави не розглядали її як пріоритетний напрям міжнародної політики. Про це свідчать як низькі показники присутності представників держав у комісії з розробки проекту документу та відносна недосвідченість багатьох з них. Певний непрофесіоналізм членів комісії став, як не дивно, у пригоді, оскільки робоча група не була зв'язана жодними політичними міркуваннями і мала змогу застосувати власні методи роботи над проектом, у тому числі метод співробітництва з багатьма неурядовими та волонтерськими організаціями.

У широкому сенсі Конвенція про права дитини складається з чотирьох базисних положень: участь дітей у прийнятті рішень щодо їх власної долі; захист дітей від дискримінації та усіх форм недбалого ставлення чи експлуатації; попередження шкоди дітям; надання допомоги у справі задоволення їх основних потреб (в оригіналі – принцип чотирьох "Р" – Participation, Protection, Prevention, Provision).

Особливість Конвенції полягає в тому, що вона охоплює увесь спектр прав: громадянських, політичних, економічних, соціальних, культурних. Крім того, Конвенція передбачає надання та захист прав не лише у мирних умовах, але й під час збройних конфліктів, що є унікальним явищем для договорів про права людини.

Аналіз Конвенції дає змогу виявити основні п'ять цілей її прийняття. По-перше, вона створює нові права в міжнародному праві щодо дітей, де таких прав раніше не існувало, наприклад, право дитини на збереження своєї самобутності і право дітей-представників корінних народів жити згідно власною культурою. По-друге, Конвенція закріпила в загальнообов'язковій формі норми міжнародного звичаєвого права, як то право дитини бути вислуханою, право дитини на увагу до її точки зору. По-третє, Конвенція, будучи ідеологічною спадкоємицею Декларації прав дитини 1959 року, встановила в обов'язковій формі ті норми, які раніше носили декларативний та необов'язковий характер. По-четверте, Конвенція закріпила обов'язок держав забезпечувати та захищати права дітей. По-п'яте, Конвенція чітко і недвозначно закріпила обов'язок держав не дискримінувати дітей при використанні ними своїх прав.

Варто зазначити, що окрім міжнародно-правових документів глобального рівня, важливе значення мають ті акти, що приймаються на регіональному рівні. Часто такі документи є навіть більш ефективними, оскільки на регіональному рівні існує реальна можливість створення більш дієвих механізмів захисту прав дитини. До таких документів варто віднести такі, що були ухвалені Радою Європи, Організацією

Американських Держав (ОАД) та Організацією Африканської Єдності (ОАЄ). Остання організація є свого роду піонером у справі регіонального рівня захисту прав дітей, оскільки саме в її рамках було прийнято перший загальнообов'язковий документ, увагу в якому було повністю зосереджено на правах дитини: Африканську Хартію прав і добробуту дитини [10]. Ані Азія, в якій мешкає більшість дітей світу, ані Тихоокеанський регіон не мають схожих документів щодо прав людини та дитини.

Тим не менш, мабуть, найяскравішим міжнародно-правовим документом у цій сфері є Європейська Конвенція про права людини 1950 року, яка стала першим міжнародно-правовим договором про права людини, який впровадив дієві механізми нагляду та контролю [11, с. 11-12]. З моменту прийняття Конвенція стала дійсно центральним документом діяльності Ради Європи, що за рахунок чотирнадцяти додаткових протоколів (без урахування *bis*-протоколів) встановила найбільш дієвий механізм захисту прав людини у світі. Необхідно зауважити, що на момент свого прийняття, Конвенція планувалася як інструмент запобігання серйозним порушенням прав людини, але сьогодні вона частіше використовується як інструмент удосконалення національного законодавства держав-членів. Конвенція стала дуже важливим документом у справі захисту дітей. Спеціальну увагу підліткам і малолітнім дітям у Конвенції присвячено у статті 5 (1) (д) і в статті 6. В обох випадках справа стосується судових процедур.

Радою Європи у 1961 році було прийнято Європейську соціальну хартію, яка мала стати додатком до Конвенції в економічних та соціальних питаннях [12]. Хартія набула чинності 1965 року, і в ній міститься низка положень, що безпосередньо стосуються захисту економічних прав дітей. Так, у статті 7 Хартії говориться:

"З метою забезпечення ефективного здійснення права дітей та підлітків на захист Договірні Сторони зобов'язуються:

1. Встановити, що мінімальний вік прийняття на роботу становить 15 років, за винятком дітей, які приймаються для виконання робіт, визнаних легкими роботами, що не завдають шкоди здоров'ю дітей, їхній моральності або освіті.

2. Підвищити мінімальний вік прийняття на роботу, де умови праці визнано небезпечними або шкідливими.

3. Заборонити застосування праці осіб, які ще здобувають обов'язкову освіту, на роботах, що можуть порушити процес їхнього повного навчання.

4. Обмежити тривалість робочого часу для осіб молодше 16 років відповідно до потреб їхнього розвитку, і особливо потреб у професійній підготовці.

5. Визнати право молодих працівників і учнів на виробництві на справедливую заробітну плату або іншу відповідну допомогу.

6. Встановити, що час, витрачений підлітками за згодою роботодавця на професійну підготовку в нормовані робочі години, зараховується як робочий час.

7. Встановити, що працюючі особи молодше 18 років мають право на щорічну оплачувану відпустку тривалістю не менше трьох тижнів.

8. Заборонити застосування праці осіб молодше 18 років на роботах у нічний час, за винятком деяких робіт, визначених національними законами чи правилами.

9. Передбачити, що особи молодше 18 років, праця яких застосовується на роботах, визначених національними законами чи правилами, підлягають регулярному медичному оглядові.

10. Забезпечити особливий захист дітей та підлітків від фізичних і моральних ризиків, на які вони наражаються, і зокрема від тих ризиків, що безпосередньо або опосередковано впливають з виконуваної ними роботи".

Також у статті 17 Хартії йде мова про прямі та непрямі заходи захисту економічних прав дітей: "З метою забезпечення ефективного здійснення права матерів і дітей на соціальний та економічний захист Договірні Сторони вживатимуть всіх відповідних і необхідних для досягнення такої цілі заходів, включаючи створення відповідних установ чи служб або підтримання їхньої діяльності".

Як можна побачити з наведених цитат, Хартія є досить детальним документом, що регламентує специфічні сфери реалізації економічних прав дитини. Обов'язок щодо нагляду за виконанням Хартії було покладено на Комітет Міністрів Ради Європи.

В рамках Організації Американських Держав, що є найстарішим регіональним об'єднанням держав (її було засновано 1890 року), ситуація з регіональним рівнем захисту прав людини та дитини є складнішою, оскільки розрив в економічному та соціальному розвитку на Американському континенті є більш помітним, ніж у країнах-членах Ради Європи. Одразу ж слідом за прийняттям та проголошенням Загальної Декларації прав людини, ОАД ухвалила Американську Декларацію прав людини, яка була практично ідентична за змістом. Проте головною відмінністю Декларації є те, що вона є обов'язковою

для усіх держав-членів Організації, навіть тих, що не є учасницями Американської Конвенції про права людини [13, с. 77].

Сама ж Американська Конвенція про права людини є дуже близькою за змістом до Європейської Конвенції про права людини, проте в її рамках запроваджуються відмінні від європейських процедури, зокрема, положення про консультативну природу Суду і повноваження видавати накази щодо попередніх заходів у надзвичайно невідкладних та тяжких ситуаціях [14]. Крім того, в Американській Конвенції більш чітко виділяється група прав дитини, які зосереджуються в окремій статті під відповідною назвою.

Організація Американських Держав ухвалила також Додатковий Протокол до Американської Конвенції про права людини у сфері економічних, соціальних і культурних прав, що має назву "Сан-Сальвадорський Протокол". Протокол забороняє нічну працю і працю в небезпечних та нездорових умовах особам до 18 років, а також застерігається, що для осіб віком до 16 років праця не повинна заважати навчанню у школі [15].

Пізніше за всіх регіональних документів з питань прав людини набула чинності ухвалена ОАЄ Африканська Хартія прав людини і народів 1981 року, відома також як Банжувська Хартія [16, с. 905]. По відношенню до дітей, відповідно до африканського звичаєвого права, наголос у Банжувській Хартії зроблено на правах сім'ї та обов'язках перед родиною, а не на окремих правах і обов'язках членів сім'ї. Крім того, в Банжувській Хартії не знайшли свого відображення ті права дітей, що існують в діючих міжнародно-правових документах.

Так само критично слід оцінювати значення Африканської Хартії прав і добробуту дитини. Відправною точкою цієї хартії є "історичний контекст та цінності африканської цивілізації". Особливістю Хартії є те, що підхід до дитячої праці тут кардинально відрізняється від подібних документів Ради Європи та Організації Американських Держав. Так, у Хартії зазначається: "діти мають обов'язок працювати для зміцнення родинних зв'язків і завжди поважати батьків і старших і допомагати їм у разі необхідності". Тут варто зазначити, що крім труднощів, пов'язаних зі створенням таких обов'язків у міжнародному праві, обов'язок завжди поважати своїх батьків і старших має занадто безапеляційний характер. Там, де члени родини принижують або експлуатують дітей, стверджувати, що діти зобов'язані поважати кривдника – небезпечний прецедент. Варто зазначити, що такий підхід пов'язаний з особливістю правового розвитку африканських країн, де до сьогодні превалюють традиційні виробничі відносини, що засновані на звичаєвому підході до права.

Як видно з аналізу міжнародно-правових документів, що приймалися протягом століття, економічні права дитини так чи інакше перебували у центрі уваги як один із найважливіших компонентів міжнародно-правового статусу дитини. Сучасні тенденції досліджень міжнародного права прав людини свідчать про те, що економічні права лише з великою умовністю можна назвати правами другого покоління, оскільки саме економічні права та свободи стали рушійною силою розвитку міжнародного права прав людини.

Література:

1. Records of the Fifth Assembly. Supplement no. 23 // League of Nations Official Journal. – 1924.
2. Geneva Declaration of the Rights of the Child [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.un-documents.net/gdrc1924.htm>
3. Б'юрен Дж. ван. Міжнародне право в галузі прав дитини / Джеральдіна ван Б'юрен; пер. з англ. Г. Є Краснокутський; ред. перекладу М. О. Баймуратов. – О.: АО БАХВА, 2006. – 523 с.
4. Records of the Fifth Assembly // League of Nations Doc., 177.
5. Meron T. On a Hierarchy of International Human Rights / Meron Thomas // American Journal of International Law – 1986. – Vol. 80 – P. 12-25.
6. Report of the Secretary-General // International Child Welfare Review. – 1934. – P. 30.
7. Freeman G., Kathleen M. If Any Man Build. The History of the Save the Children Fund / Freeman G., Kathleen M. – London: Hodder, 1965. – 412 P.
8. Декларация прав ребенка, провозглашена резолюцией 1386 (XIV) Генеральной Ассамблеи от 20 ноября 1959 г. [Електронний ресурс]. Режим доступу – <http://www.un.org/russian/document/declarat/childdec.htm>
9. European Seminar on the Protection and Promotion of Children's Rights [Електронний ресурс]. Режим доступу – <http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/family/list%20of%20participants%20Ukraine.pdf>
10. African Charter on the Rights and Welfare of the Child [Електронний ресурс]. Режим доступу – http://www.africa-union.org/official_documents/Treaties_%20Conventions_%20Protocols/A.%20C.%20ON%20THE%20RIGHT%20AND%20WELF%20OF%20CHILD.pdf
11. Пастухова Л. В. Європейські механізми забезпечення прав людини / Пастухова Л. В. – Сімферополь: Таврія, 2009. – 223 с.
12. Європейська соціальна Хартія [Електронний ресурс]. Режим доступу – http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=994_300
13. LeBlanc L. J. The OAS and the Promotion and Protection of Human Rights / LeBlanc L. J. – Hague: Martinus Nijhoff, 1977. – 181 p.
14. American Convention of Human Rights [Електронний ресурс]. Режим доступу – http://www.hrcr.org/docs/American_Convention/oashr.html

15. Additional Protocol to the American Convention on Human Rights in the Area of Economic, Social and Cultural Rights "Protocol of San Salvador" [Электронный ресурс]. Режим доступа – <http://www.oas.org/juridico/english/treaties/a-52.html>
16. Mehren R. B. von. The African Charter on Human and Peoples Rights / Mehren R. B. van // American Journal of International Law. – 1985. – Vol. 77. – P. 902-913.

Апселямова А. И., Крымский инженерно-педагогический университет

НАЦИОНАЛЬНОЕ ДВИЖЕНИЕ КРЫМСКОТАТАРСКОГО НАРОДА И ЕГО ИНСТИТУТЫ КАК СУБЪЕКТЫ МЕЖЭТНИЧЕСКИХ КОММУНИКАЦИЙ В АРК

В статье исследуется проблема эволюции национального движения крымскотатарского народа, выявляются стратегия и тактика его как субъекта межэтнических коммуникаций в Автономной Республике Крым. Выделяются определенные национальным движением тенденции в развитии этнической элиты.

The problem of evolution of national movement of Crimean Tatar is investigated in the article; its strategy and tactic as a subject of ethnic communications in Autonomous Republic of Crimea come to light. The tendencies defined by national movement in development of ethnic elite are selected.

Выбор темы и ее актуальность обусловлены значимостью национального движения крымскотатарского народа, необходимостью анализа его эволюции, стратегии и тактики его деятельности как одного из эффективных субъектов межэтнических коммуникаций в Автономной республике Крым.

Однако, несмотря на это, а может и в силу узкой этнической направленности, явление не исследовано достаточно широко. Одной из фундаментальных работ в этой области можно считать исследование С. М. Червонной и М. Н. Губогло "Крымскотатарское национальное движение". Этой проблемой занимались Р. Джемилев, А. Сейтмуратова, Л. Алексеева, А. Никифоров, А. Мальгин, О. Габриелян и др., анализируя сущность, этапы развития, формы деятельности движения.

Целью статьи является выяснение процесса возникновения и развития национального движения крымскотатарского народа, выявление особенностей, форм и методов его деятельности как субъекта межэтнических коммуникаций.